

УДК 338.246.87.001:669+ 658.511:303.732.4:669

Т. О. ВЛАСЮК,
кандидат економічних наук,
начальник відділу навчально-наукового та методичного
забезпечення Інституту вищих керівних кадрів,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

Металургійна галузь України на світовому ринку: проблеми та пріоритети

Проаналізовано стан та потенціал розвитку металургійної галузі України на світовому ринку. Розглянуто наслідки укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для металургійної галузі. Виявлено вплив зовнішньоекономічної кон'юнктури на розвиток металургії та її основні проблеми. Визначено пріоритети державної економічної політики щодо розвитку металургійної галузі, посилення її експортного потенціалу і зміцнення зовнішньоекономічної безпеки.

Ключові слова: металургійна галузь України, світовий ринок, зовнішньоекономічна безпека, металургійна продукція, світовий ринок, державна програма, реальний сектор економіки.

Постановка проблеми. Забезпечення безпеки розвитку стратегічно важливих галузей економіки є орієнтиром для формування базису сталого зростання держави. Розвиток металургії України впродовж останніх років має стратегічне значення з огляду на її потенціал як важливого сектору внутрішнього виробництва, бюджетоутворюючої галузі та однієї із потужних експортоорієнтованих галузей економіки України.

У металургії за останні роки сформувалися не тільки істотні передумови модернізації підприємств, а й ризики, які обумовлені кон'юктурою світового ринку, зростанням вартості енергоносіїв, високою енергоємністю вітчизняних підприємств, посиленням протекціонізму на міжнародному ринку. Тому питання забезпечення зовнішньоторговельної безпеки на ринку продукції металургії є одним із ключових для України.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню проблем розвитку металургійної промисловості і, зокрема, зміцнення зовнішньоторговельної безпеки присвячено низку наукових доробків як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. В. Точилін, В. Венгер доводять, що провідне місце України на світовому ринку сталі пов'язане, насамперед, з тим, що український сектор чорної металургії історично сформувався як частина загальносоюзного металургійного сектору, що постачав продукцію для потреб усієї країни. Відтак вітчизняний сектор чорної металургії має виробничий потенціал, який значно перевищує внутрішні потреби національної економіки, що стало базою для масштабного експорту чорних металів [1, с. 71]. В. Волков, Л. Горошкова визначають такі детермінанти економічної безпеки металургійної галузі як реального сектору економіки: параметри факторів виробництва та інфраструктури, умови та параметри ринкового попиту на продукцію галузі; забезпечуючі та технологічно споріднені галузі, які є одними з найважливіших факторів економічної безпеки, оскільки вони забезпечують виробника факторами виробництва; стратегія, структура та конкурентна ситуація на ринку, від якої залежать можливості галузі в отриманні прибутку [2].

Потенціал галузі сформований не лише інфраструктурою металургійних підприємств, значними обсягами природних запасів сировини, а й можливостями підвищення ефективності її функціонування. За оцінками експертів Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова, найбільші резерви підвищення енергоефективності в чорній металургії знаходяться у виробництві чавуну (зниження питомих витрат приблизно на 25%, або 5 млн т у. п. / рік за обсягів виробництва на рівні 2013 р.) та виробництві сталі (зниження питомих витрат приблизно на 70%, або 1,5 млн т у. п. / рік за обсягів виробництва на рівні 2013 р.). Причому перспективи інвестування лише у зниження енергоємності галузі становлять близько 200 млн грн [3, с. 38; 4].

© Т. О. Власюк, 2016

Л. Горошкова наголошує на невідкладності вирішення проблеми науково-технічного розвитку металургійної галузі саме з огляду на її експортну орієнтацію і втрату позицій вітчизняних виробників на глобальних ринках через низькі технологічні уклади виробництва [5].

Профільне Міністерство економічного розвитку і торгівлі України визначає вагомою проблемою розвитку галузі саме зниження вартісних показників продукції через глобальну конкуренцію, валютне регулювання, повернення податку на додану вартість (ПДВ) і, відповідно, відсутність фінансування для просування експорту [6].

Втім, незважаючи на чисельність публікацій з тематики економічної безпеки металургійної галузі недостатньо вивченими є питання забезпечення зовнішньоторговельної безпеки на ринку продукції металургії.

Тому **метою** дослідження є обґрунтування пріоритетних напрямів та засобів забезпечення зовнішньоторговельної безпеки України на ринку продукції металургії.

Завданнями дослідження є: аналіз стану та потенціалу розвитку металургійної галузі України; окреслення наслідків підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для металургійної галузі; визначення впливу зовнішньоекономічної кон'юнктури та основні показники галузі; визначення пріоритетів державної економічної політики щодо розвитку металургійної галузі та посилення її експортного потенціалу і зміцнення зовнішньоторговельної безпеки.

Результати дослідження

Загальна характеристика ситуації у металургійній галузі. Металургійна промисловість є однією з провідних бюджетоутворюючих галузей української економіки, яка забезпечує значну частину валютних надходжень завдяки розвиненому експортному потенціалу: частка металургії у структурі українського товарного експорту у 2015 р. була найбільшою серед усіх галузей промисловості (24,8%); частка експорту склала 63,0% загального обсягу реалізованої продукції галузі. У рейтингу топ-10 експортерів за версією українського видання Forbes шість з десяти компаній представляють саме металургію [7].

Україна є нетто-експортером металургійної продукції – протягом 2008–2015 рр. сальдо зовнішньої торгівлі залишалося додатним. Проте аналіз динаміки зовнішньої торгівлі металургійною продукцією свідчить про катастрофічні втрати експортного потенціалу – обсяг експорту металургійної продукції у 2008–2015 рр. скоротився в 2,9 раза (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі продукцією металургійної промисловості, 2008–2015 рр.*

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт, млн дол. США	27594,0	12816,8	17272,6	22032,4	18825,7	17525,2	15229,0	9470,7
Імпорт, млн дол. США	6390,1	2676,6	4090,0	5588,7	5179,8	4953,2	3324,4	2004,2
Сальдо, млн дол. США	21203,9	10140,2	13182,6	16443,7	13645,8	12572,0	11904,6	7466,5
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	4,3	4,8	4,2	3,9	3,6	3,5	4,6	4,7

Джерело: розраховано за [4]

* Дані за 2010–2014 рр. – без урахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя, дані за 2015 р. – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

При цьому в 2015 р. експорт впав у 1,6 раза порівняно з попереднім роком. Обсяги імпорту в 2008–2015 рр. скоротилися в 3,2 раза. Більш високі темпи скорочення імпорту порівняно з експортом спричинили зростання коефіцієнта покриття експортом імпорту з мінімального за аналізований період значення 3,5 у 2013 р. до 4,7 у 2015 р. Скорочення експорту в 2015 р. було насамперед обумовлене безпрецедентним з часів кризи 2008–2009 рр. падінням виробництва, яке за підсумками року становило 16,1%. Виробництво чавуну скоротилося на 11,9% до 21861,0 тис. т; напівфабрикатів, от-

риманих безперервним литтям, – на 20,4% до 11762,5 тис. т; прокату готового чорних металів – на 17,1% до 11945,3 тис. т.

У структурі експорту металургійної продукції традиційно переважає частка чорних металів, яка зросла з 83,2% у 2008 р. до 85,3% у 2015 р. (табл. 2), що на тлі істотного скорочення частки виробів із чорних металів з 12,8 до 9,7% свідчить про продовження тенденції до закріплення сировинної орієнтації українського експорту металургійної продукції та його примітивізації. Крім того, в експорті чорних металів третій рік поспіль скорочуються обсяги металопродукату – продукції з порівняно високою доданою вартістю. Загалом у 2015 р. експорт металопродукату у натуральному вираженні скоротився порівняно з 2012 р. на 21,2% з 6,1 млн т до 4,8 млн т. Натомість експорт відходів та брухту чорних металів у 2015 р. становив 1,2 млн т, збільшившись у 1,3 раза порівняно з попереднім роком та в 3,6 раза порівняно з 2012 р.

Таблиця 2

Товарна структура експорту металургійної продукції України, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Металургійна продукція, у т. ч.:	100	100	100	100	100	100	100	100
чорні метали	83,2	80,0	84,6	83,7	81,4	81,7	84,7	85,3
вироби з чорних металів	12,8	15,2	11,4	12,8	14,9	14,6	11,1	9,7
мідь і вироби з неї	1,1	1,4	1,5	1,1	0,9	0,9	1,1	1,2
нікель і вироби з нього	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
алюміній і вироби з нього	1,6	1,6	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	1,2
свинець і вироби з нього	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
цинк і вироби з нього	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0
олово і вироби з нього	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
інші недорогоцінні метали	0,5	0,5	0,6	0,6	0,8	0,7	0,9	1,0
інструменти, ножові вироби	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
інші вироби з недорогоцінних металів	0,3	0,7	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8	1,1

Джерело: розраховано за [4]

Товарна структура імпорту металургійної продукції є більш диверсифікованою. Частка чорних металів у ній поступово скорочується: якщо у 2008 р. вона становила 74,0%, то у 2015 р. – 60,2% (табл. 3). Натомість зростає частка кольорової металургії. Якщо у структурі українського експорту металургійної продукції частка кольорової металургії не перевищує 3,7%, то в імпорті частка кольорових металів значно вище – у 2015 р. вона становила 26,0%, збільшившись на 8,8 в. п. порівняно з 2008 р.

Таблиця 3

Товарна структура імпорту металургійної продукції України, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Металургійна продукція, у т. ч.:	100	100	100	100	100	100	100	100
чорні метали	51,6	41,8	46,7	49,3	44,1	44,7	39,1	34,2
вироби з чорних металів	22,4	23,2	21,4	20,0	24,3	24,0	25,3	26,0
мідь і вироби з неї	4,0	3,9	3,6	3,8	3,2	3,0	2,4	2,4
нікель і вироби з нього	2,0	3,9	4,3	4,5	4,2	4,7	5,3	5,4
алюміній і вироби з нього	7,5	10,4	8,9	8,6	9,3	9,4	10,9	12,7
свинець і вироби з нього	0,7	0,9	1,4	1,3	1,1	0,7	0,3	0,3
цинк і вироби з нього	1,0	1,3	1,3	0,9	1,0	0,9	1,2	1,8
олово і вироби з нього	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
інші недорогоцінні метали	1,8	2,8	2,2	2,2	2,1	2,0	3,0	3,2
інструменти, ножові вироби	3,9	5,6	4,7	4,5	4,9	5,0	5,8	6,7
інші вироби з недорогоцінних металів	4,9	6,0	5,3	4,6	5,6	5,4	6,5	7,1

Джерело: розраховано за [4]

При цьому в структурі імпорту істотно зросла частка алюмінію – з 7,5% у 2008 р. до 12,7% у 2015 р. при скороченні обсягів імпорту у натуральному вираженні зі 107,0 тис. т до 76,3 тис. т відповідно. Значні обсяги імпорту алюмінію та продуктів з нього зумовлені, серед іншого, зупиненням у липні 2014 р. виробництва алюмінієвої катанки на провідному підприємстві галузі – ПАТ “Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат” [8]. Інше провідне підприємство галузі, ТОВ “Миколаївський глиноземний завод”, перебуває під контролем російського холдингу “РУСАЛ” і працює на імпортній сировині.

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі України металургійною продукцією у 2008 та 2015 рр. свідчить, що перелік країн-партнерів України, на які припадають найбільші частки зовнішньоторговельних потоків, залишається незмінним: ключовими партнерами в експорті є Туреччина, РФ та Італія, в імпорті – РФ, Китай та Польща (табл. 4).

Таблиця 4

Географічна структура зовнішньої торгівлі продукцією металургійної галузі України*

Експорт				Імпорт			
2008 рік		2015 рік		2008 рік		2015 рік	
країна	частка	країна	частка	країна	частка	Країна	частка
РФ	14,2	Туреччина	14,7	РФ	43,6	РФ	23,7
Туреччина	11,0	РФ	12,4	Китай	10,3	Китай	17,7
Італія	6,5	Італія	10,9	Польща	7,5	Польща	9,8
США	4,9	Єгипет	10,3	Німеччина	7,3	Німеччина	8,8
Єгипет	3,8	Польща	4,7	Казахстан	5,1	Італія	3,9
ОАЕ	3,0	Болгарія	3,5	Туреччина	2,6	Туреччина	3,4
Йорданія	2,8	Ірак	3,5	Італія	2,6	Словаччина	2,7
Польща	2,7	Сауд. Аравія	2,9	Білорусь	2,0	Казахстан	2,2
Сирія	2,6	США	2,7	Інші країни	19,0	США	2,1
Болгарія	2,6	Нідерланди	2,3			Інші країни	25,7
Білорусь	2,6	Німеччина	2,1				
Казахстан	2,3	Інші країни	30,0				
Інші країни	41,0						

Джерело: розраховано за [8]

*Наведено дані для країн, частки яких в експорті або імпорті України становлять 2 та більше відсотків.

Проте частки цих країн у географічній структурі зовнішньої торгівлі металопродукцією зазнали істотних змін: частка РФ у експорті скоротилася з 14,2 до 12,4%, натомість частки Туреччини та Італії зросли з 11,0 та 6,5% до 14,7 та 10,9% відповідно. Важливими партнерами в експорті стали Єгипет, частка якого зросла з 3,8 до 10,3%, та азійські країни – Ірак та Саудівська Аравія з частками 3,5 та 2,9% відповідно.

Ще вагоміші зміни відбулися у структурі імпорту металопродукції. Так, частка РФ у 2008–2015 рр. скоротилася з 43,6 до 23,7%. Натомість зросли частки Китаю та Польщі – з 10,3 та 7,5% до 17,7 та 9,8% відповідно. Сукупна частка ключових постачальників металургійної продукції в Україну з країн ЄС (Польща, Німеччина, Італія, Словаччина) у 2015 р. становила 25,2%.

Аналіз внутрішнього ринку. У споживанні металопродукції на внутрішньому ринку України переважає вітчизняна продукція: у 2015 р. частка продажу основних металів вітчизняного виробництва у структурі їх оптового продажу підприємствами оптової торгівлі становила 83,3%, у тому числі феросплавів – 85,9%, плоского сталюого гарячекатаного прокату – 86,3%, плоского сталюого холоднокатаного прокату – 73,3%, металевих руд – 97,5%. Натомість нижчими були частки сталі та кольорових металів вітчизняного виробництва, які становили 30,7 та 49,9% відповідно, що підтверджує значний ступінь імпортозалежності у внутрішньому споживанні цих видів продукції.

Попри значний ступінь насиченості внутрішнього ринку вітчизняною продукцією його ємність залишається незначною, про що свідчить експортна орієнтація більшості провідних виробників металопродукції України, 40–90% обсягу реалізації яких становить експорт (табл. 5). При цьому виробничі потужності підприємств залишалися недозавантаженими.

Таблиця 5

**Показники діяльності основних виробників
металургійного комплексу України**

Назва компанії	Основна продукція	Обсяг реалізації*, млн. грн	Частка експорту у реалізації, %	Чистий прибуток / збиток, млн. грн		Зношеність ОЗ, %
		2015	2015	2014	2015	
ПАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь”	Чавун, сталь, феросплави, кокс, коксопродукти	23843,2	64,4	915,9	- 1835,5	н/д
ПАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча”	Чавун, сталь, феросплави.	29498,5	43,0	453,6	- 1585,9	н/д
ПАТ “Єнакієвський металургійний завод”	Чавун, сталь, феросплави.	12129,6	41,7	- 390,6	- 544,5	13,6
ПАТ “Харцизький трубний завод”	Труби, порожнисті профілі, фітинги зі сталі	714,4	89,0	434,8	- 394,4	12,0
ПАТ “Запорізький металургійний комбінат “Запоріжсталь”	Чавун, сталь, феросплави	28498,1	н/д	1120,6	1805,0	н/д
ПАТ “Алчевський металургійний комбінат”	Чавун, сталь, феросплави	7863,6	н/д	- 20201,0	- 23448,9	н/д
ПАТ “Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського”	Чавун, сталь, феросплави	16596,6	91,4	- 1868,3	- 1389,5	н/д
ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”	Чавун, сталь, феросплави, кокс, коксопродукти	42952,1	н/д	- 1180,5	1384,7	44,4
ПАТ “Електрометалургійний завод “Дніпроспецсталь” ім. Кузьміна”	Чавун, сталь, феросплави	6850,3	55,9	- 880,6	- 706,6	н/д

Джерело: складено за [8]

* Враховуються основні види продукції, які складають більше 5% від загального обсягу виробленої продукції в грошовому вимірі.

Поточні можливості внутрішнього ринку металопродукції оцінюються експертами максимально в 10–11 млн т, що майже втричі менше порівняно з обсягами її експорту. В структурі внутрішнього споживання металопрокату найбільша частка належить власне металургії (35%), підприємствам машинобудування (20%), металосервісним центрам, підприємствам малого будівництва та приватним споживачам металообробної галузі (понад 18%), підприємствам будівельної галузі (5%), автомобілебудівній галузі (2%), виробникам будівельних матеріалів (1%) [1].

Низький попит на внутрішньому ринку пояснюється тим, що протягом останніх років відбулося падіння виробництва у галузях економіки, що формують основний

попит на металопродукцію. Найглибше падіння було зафіксовано у машинобудуванні (за підсумками 2015 р. – 14,1%). Попит на металопродукцію у будівельній галузі скоротився внаслідок триваючого зменшення обсягів будівництва (у 2015 р. індекс будівельної продукції становив 87,7% до 2014 р.), що вплинуло на обсяги внутрішнього споживання металу.

Ситуація на внутрішньому ринку погіршувалася внаслідок загострення у 2014–2015 рр. збройного конфлікту на Донбасі, де зосереджена переважна більшість виробничих потужностей металургії. Наслідком пошкодження залізничних колій та транспортної інфраструктури в зоні проведення бойових дій стало ускладнення поставок основних сировинних матеріалів (коксівного вугілля, коксу, залізорудної сировини) та відвантаження готової продукції практично на всі металургійні та коксохімічні підприємства Донбасу. Обсяги реалізованої продукції металургійної галузі у 2015 р. порівняно з 2014 р. скоротилися у Луганській області на 62,6%, у Донецькій – зросли на 8,0%. Падіння обсягів реалізації у Луганській області пояснюється втратою найбільших промислових потужностей – на непідконтрольній Україні території залишилися такі промислові гіганти як ПАТ “Алчевський металургійний комбінат”, ПАТ “Алчевський коксохімічний завод”, ПАТ “Стахановський завод феросплавів”.

Натомість зростання обсягів реалізації у Донецькій області обумовлено тим, що 70% металопродукції області виробляється двома металургійними комбінатами – ПАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь” та ПАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча”, які продовжують функціонувати на контрольованій Україною території. З восьми металургійних заводів на цій території знаходяться лише два – ТОВ “Краматорський металопрокатний завод” та ПрАТ “Костянтинівський металургійний завод”. На контрольованій бойовиками території перебуває ПАТ “Харцизький трубний завод”, який забезпечує 15% виробництва труб в Україні.

Наслідком такої ситуації стало критичне погіршення фінансового стану більшості підприємств галузі. Якщо у 2014 р. окремі підприємства, що входять до холдингу “Метінвест” (ПАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь”, ПАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча”, ПАТ “Харцизький трубний завод”, ПАТ “Запорізький металургійний комбінат “Запоріжсталь”), отримали прибуток, то вже у 2015 р. лише два з найбільших металовиробників – ПАТ “Запорізький металургійний комбінат “Запоріжсталь” та ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” – залишилися прибутковими, тоді як переважна більшість підприємств отримали чистий збиток.

Перспективи розвитку імпортозаміщення у металургійній галузі насамперед залежать від повернення Україною контролю над окупованими територіями Донбасу, де зосереджені ключові металургійні потужності, адже без підприємств Донбасу Україна ризикує досить швидко втратити провідні позиції на міжнародному ринку.

Крім того, відновлення повноцінної роботи існуючих металургійних підприємств має супроводжуватися зміщенням акцентів на виробництво продукції з більшою доданою вартістю, що дозволить скоротити імпорт в Україну металургійної продукції глибокого перероблення. Так, на світовому ринку попри багаторічну рецесію зберігається високий попит на металовироби, ринок яких зростає щорічно на 7% [9]. Недостатня номенклатура виробництва вітчизняними металургійними компаніями продукції глибокого перероблення спричиняє залежність підприємств від її імпорту. Насамперед це стосується машинобудівних підприємств, які споживають близько чверті загального обсягу українського імпорту металургійної продукції. За підрахунками експертів, саме через недостатню номенклатуру продукції металургійні комбінати щорічно недоотримують близько 3 млрд дол. США [10].

Значні перспективи імпортозаміщення на ринку сталі пов’язані з розвитком електрометалургії – мінізаводів, що працюють з використанням металолому і потребують порівняно невеликих обсягів інвестицій. Так, у США половина загального обсягу сталі виробляється саме на таких заводах, причому за такого способу виробництва собівартість сталі нижче, ніж за її виробництва на комбінатах з повним циклом [10].

Наслідки підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Попри те, що ЄС не є найбільшим споживачем продукції металургійної промисловості України, у структурі українського товарного експорту до ЄС частка чорних металів залишається найбільшою – у 2015 р. вона становила 23,5 %. Україна є нетто-експортером металургійної продукції у зовнішній торгівлі з ЄС – у 2015 р. обсяги її експорту у 3,9 раза

перевищували обсяги імпорту. Експортується переважно продукція низького ступеня перероблення (напівфабрикати). Металургія також залишається однією з найбільш інвестиційно привабливих для ЄС галузей української промисловості – у 2015 р. частка країн ЄС у загальному обсязі ПІП, залучених у галузь, становила 98,2%.

Скасування ЄС ввізного мита на українську металургійну продукцію не матиме значних наслідків для металургійної галузі України, адже більшість тарифних обмежень було скасовано після вступу України до СОТ. Крім того, надлишок виробничих потужностей металургії у ЄС на сьогодні оцінюється експертами у 50–80 млн т на рік. Зважаючи на скорочення протягом останніх років споживання металургійної продукції як у ЄС, так і в світі загалом це стане додатковим обмежувальним фактором для українського експорту.

Імовірним наслідком підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода) для українських виробників могло б стати скорочення кількості антидемпінгових заходів, застосовуваних ЄС щодо української продукції. Але поки що реальних позитивних змін тут не відбулося. Так, станом на 14.07.2016 щодо української продукції металургійної промисловості діють 2 антидемпінгові заходи з боку ЄС – щодо джгутів, канатів, тросів з чорних металів та безшовних труб. Крім того, 07.07.2016 в Офіційному журналі ЄС опубліковано повідомлення про початок антидемпінгового розслідування стосовно імпорту гарячекатаного прокату походженням, в тому числі з України [11].

Найбільші ризики для розвитку металургійної галузі України пов'язані з необхідністю гармонізації законодавства у сфері охорони довкілля щодо промислового забруднення і промислових загроз, адже металургійні підприємства України є одними з найбільших промислових забруднювачів довкілля. У ст. 363 Угоди зазначено, що Україна зобов'язується поступово наближувати своє законодавство до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У Додатку XXX до Розділу V Угоди передбачено, зокрема, такі заходи щодо підвищення якості атмосферного повітря: встановлення верхньої та нижньої межі оцінки, цільових та граничних значень та мети щодо зменшення впливу діоксиду сірки, діоксиду азоту та оксидів азоту, свинцю, бензолу та оксиду вуглецю, озону, суспендованих твердих частинок РМ 10 та РМ 2.5 протягом 3 років з дати набрання чинності Угодою; запровадження системи оцінки якості атмосферного повітря щодо забруднювачів атмосферного повітря; запровадження планів щодо якості атмосферного повітря для зон і агломерацій, де рівень забруднення перевищує граничну/цільову величину протягом 5 років з дати набрання чинності Угодою. Це вимагатиме значних інвестицій у модернізацію виробничих потужностей, причому згідно зі ст. 262 Угоди державна допомога для інвестицій з метою забезпечення відповідності обов'язковим стандартам, визначеним Директивами ЄС, прописаними у Додатку XXX до глави 6 Розділу V Угоди, протягом вказаного в ньому періоду імплементації, зокрема адаптації підприємств та обладнання до нових вимог, може бути дозволена в обсязі до 40% прийнятих витрат [12].

Вплив зовнішньоекономічної кон'юнктури на розвиток галузі. На світовому ринку металургійної продукції спостерігається подальше погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури, спричинене загостренням конкуренції на ринках Європи та Азії на тлі надлишку виробничих потужностей та домінуванням на ринку дешевого китайського прокату. На сьогодні китайські виробники забезпечують близько 50% світового виробництва сталі, а її експорт з КНР у 2015 р. збільшився на 20% [13].

Основні обмеження для української продукції на металургійних ринках розвинених країн полягають у відсутності попиту на українську готову металургійну продукцію. Розвинені країни надають перевагу закупівлі напівфабрикатів для їх подальшого перероблення у високоякісні готові вироби. Уряди декількох іноземних країн анонсували плани суттєвого нарощування виробництва сталі протягом наступних років. Так, Іран планує наростити виробництво сталі до 2025 р. вчетверо – до 55 млн т, з яких 10 млн т експортуватимуться. Уряд Індії заявив про наміри щодо збільшення державної підтримки сталеливарного виробництва, завдяки чому планується наростити виробничі потужності до 2025 р. з нинішніх 81,2 млн т до 300 млн т.

Основними конкурентами українських металургійних компаній на світовому ринку залишаються китайські виробники, які протягом останніх років посилювали

експансію на традиційних для українських металургів ринках збуту – в Європі, Північній Африці та на Близькому Сході. Така агресивна зовнішньоторговельна політика КНР призвела до хвилі антидемпінгових розслідувань проти китайської металургійної продукції. Так, США практично закрили внутрішній ринок для більшості видів китайського прокату [14]. Наслідком таких дій стала поступова переорієнтація китайських виробників на внутрішній ринок. Імпорт китайської металургійної продукції в Україну також скорочується – з 943,1 млн дол. у 2013 р. до 561,1 млн дол. та 353,9 млн дол. у 2014–2015 рр. відповідно. Проте частка Китаю в українському імпорті металургійної продукції істотно зросла з 10,3% у 2008 р. до 17,7% у 2015 р.

З початку 2016 р. українські металурги опинилися у нерівних конкурентних умовах з виробниками РФ, яка залишається одним з найбільших партнерів України у зовнішній торгівлі металургійною продукцією. Після введення в дію опублікованого 06.12.2015 Указу Президента РФ “Про припинення Російською Федерацією дії Договору про зону вільної торгівлі щодо України” № 628 українські металургійні підприємства змушені сплачувати ввізне мито у розмірі 5% при експорті своєї продукції до РФ, що значно знижує її конкурентоспроможність в умовах триваючого падіння цін на металургійну продукцію на світових ринках. Натомість російські виробники ввозять більшість видів металопродукції в Україну з нульовим митом, що відповідає зобов’язанням, прийнятим Україною після вступу до СОТ [15].

Негативні наслідки для розвитку металургійної галузі матиме також запровадження Євразійською економічною комісією 02.06.2016 строком на 5 років антидемпінгових мит у розмірі 26,35% на імпорт ферросилікомарганцю українського виробництва та продовження антидемпінгових мит у розмірі 18,9–37,8% на імпорт українських сталевих труб до країн Євразійського економічного союзу [16].

Основні проблеми галузі. Зважаючи на те, що металургійна промисловість залишається базовою галуззю для економіки України, її модернізація та усунення структурних деформацій є важливими передумовами забезпечення економічної безпеки держави та забезпечення економічного зростання. Натомість в Україні протягом тривалого періоду зберігаються стійкі негативні тенденції у функціонуванні галузі, які поглибилися на тлі погіршення соціально-економічної ситуації у східних регіонах України. Найважливішими проблемами галузі слід вважати такі:

1. Технічна та технологічна відсталість, висока енерго- та ресурсоемність виробництва металопродукції. Лише третина технологічних схем металургійних процесів відповідає світовим показникам. Матеріалоемність виробництва металургійної продукції в Україні на 5–7% вище, а енергоемність – 25–30% вище, ніж у розвинених країнах. Найбільш енергоемним залишається мартенівське виробництво сталі, при якому витрати енергоресурсів майже у 5 разів, а природного газу – у 15 разів вище, ніж при конвертерному виробництві.

Щорічно вітчизняна металургія споживає 6–7 млрд куб. м газу, тоді як більшість світових виробників вже давно відмовилися від використання цього енергоносія, впровадивши технології пилувугільного палива. Крім того, споживання коксу на тону виплавленого чавуну в Україні складає 500–550 кг, тоді як середня норма в світі становить 270–300 кг [17, с. 12].

За даними World Steel Association, у 2015 р. мартенівським способом в Україні виплавлялося 22,6% виробленої сталі, що є найвищим показником серед усіх країн-виробників (для порівняння, у РФ частка мартенівського виробництва становила лише 2,4%, у країнах Європи такий спосіб не застосовувався взагалі). Натомість частка киснево-конверторного способу становила 71,8%, електричного способу – лише 5,6% [18].

2. Незабезпеченість металургійних підприємств сировиною. Значний негативний вплив на роботу підприємств металургійної галузі спричинило виникнення дефіциту сировини внаслідок порушення виробничих зв’язків із підприємствами, розташованими на окупованих територіях Сходу України, а також значне збільшення експорту з України металобрухту. Дефіцит сировини для металургії у 2015 р. становив 854,4 тис. т або 21,7 % загальної потреби металургійних підприємств [19]. Зокрема, нестача металобрухту перешкоджає розвитку в Україні електрометалургії – швидкоокупних мінізаводів з неповним циклом, які працюють на металобрухті.

Зниженню дефіциту металобрухту на внутрішньому ринку певним чином сприятиме прийнятий 21.04.2016 Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення дефіциту брухту чорних металів на внутрішньому ринку з метою першочергового забезпечення потреб оборонної промисловості та відбудови об’єктів інфраструктури”, яким строком на 1 рік підвищується експортне мито на металобрухт. Проте вирішення проблеми потребує одночасного розгляду і ухвалення пов’язаних законопроектів, спрямованих на скасування мита на імпорту металобрухту, створення механізму аукціонного продажу металобрухту та обмеження обсягів його експорту.

3. *Нерозвиненість внутрішньогалузевої та міжгалузевої кооперації*, що призводить до незбалансованості виробництва, зростання вартості та зниження якості сировинних ресурсів (залізорудної сировини, коксу) через домінування на сировинних ринках декількох компаній, а також до недостатнього використання потенціалу внутрішнього ринку споживання металургійної продукції, суттєво уповільнюючи та знижуючи ефективність інвестиційних процесів у галузі.

На металургійному ринку України традиційно домінують великі холдинги, що входять до складу вітчизняних фінансово-промислових груп (ФПГ) – “СКМ”, “Приват”, “EastOne”, “Індустріальний Союз Донбасу”. Високий рівень конкуренції між цими групами у різних сферах бізнесу та боротьба за вплив на ринках спричиняють активне використання ними неринкових методів – зловживання монополієм становим на ринках сировини та напівфабрикатів шляхом штучного підвищення тарифів для компаній-конкурентів, що змушує останніх вдаватися до імпорту необхідної сировини, недружніх поглинань, агресивного лобіювання власних інтересів в органах державної влади.

Попри належність більшості металургійних компаній до багатогалузевих ФПГ міжгалузева кооперація металургійних компаній з основними промисловими споживачами металургійної продукції залишається слаборозвинутою.

4. *Відсутність системної державної підтримки галузі та недостатність механізмів захисту вітчизняних виробників*. Урядами більшості індустріально розвинених країн світу в умовах затяжної рецесії на світовому ринку металургійної продукції вживаються системні заходи з підтримки металургійного виробництва як стратегічної галузі економіки: відтермінування екологічних платежів, зниження рентної плати за видобуток корисних копалин, запровадження спеціальних режимів оподаткування, активне використання механізмів антидемпінгових розслідувань тощо.

Натомість в Україні проблеми металургійної галузі систематично не вирішуються. До того ж, розвиткові галузі перешкоджають окремі адміністративні рішення уряду. Так, підвищення регульованих державою тарифів на залізничні вантажні перевезення [20] істотно збільшує транспортну складову собівартості продукції. Середнє зростання таких тарифів у 2015 р. становило 37,7%, у т. ч. на перевезення вугілля – 32,4%, залізної руди, чорних металів, хімічних і мінеральних добрив, хімічних вантажів, коксу – 37,7%. Згідно з Наказом Міністерства інфраструктури України “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства транспорту та зв’язку України”, з 30 квітня 2016 р. відбулося чергове підвищення тарифів на залізничні вантажні перевезення на 15% [21].

5. *Руйнування виробничих потужностей внаслідок бойових дій на Донбасі*, відновлення яких вимагатиме значного часу та значних обсягів інвестицій. На Донбасі зосереджено значні потужності металургійної промисловості України: навіть без урахування частини району проведення АТО частка Донецької області в обсязі реалізації металургійної продукції у 2014 році складала 34,6% (у загальному обсязі реалізованої промислової продукції регіону – 42,4%), Луганської області – 5,7% (36,2% відповідно). Воєнні дії призвели до значного погіршення основних фінансово-економічних показників діяльності галузі [22, с. 79].

Оцінка перспектив розвитку галузі. За прогнозами експертів, протягом найближчих років на світових ринках зберігатиметься зовнішньоекономічна кон’юнктура, несприятлива для нарощування українського експорту металургійної продукції. За таких умов перспективи розвитку металургійної галузі України значною мірою пов’язані з розширенням внутрішнього ринку шляхом переорієнтації металургійних підприємств на задоволення внутрішніх потреб, а також зниження залежності від змін кон’юнктури на світових ринках. Перспективи завершення антитерористичної операції на Сході

України поставлять перед країною завдання проведення відновлюваних робіт, які потребуватимуть значного обсягу металургійної продукції, що сприятиме збільшенню її виробництва з орієнтацією на внутрішній ринок.

На сьогодні понад 70% металургійного фонду України потребує модернізації – лише виробництво устаткування для оновлення технологічної бази вимагає близько 200 млн т українського прокату. У середньостроковій перспективі розширення внутрішнього споживання металопродукції можливе за рахунок заміни зношених нафтогазопроводів та трубопроводів у ЖКХ. За умови здійснення у майбутньому виваженої політики модернізації та реструктуризації української економіки активними споживачами української металопродукції можуть стати авіабудівні підприємства, підприємства сільськогосподарського машинобудування та суднобудування [23, с. 53].

Висновки та рекомендації

Можемо підсумувати, що незважаючи на існування глобальних викликів (зміна кон'юнктури світового ринку, воєнні дії на Сході України, підписання Угоди про асоціацію з ЄС) і внутрішніх проблем (зношеність інфраструктури, висока енергоємність виробництва, обмеженість фінансових активів вітчизняних підприємств), які формують загрози для стабілізації і розвитку металургійної галузі України, за належної державної підтримки вона має перспективи розвитку і утримання своєї ніші на глобальному ринку.

Пріоритетами державної економічної політики щодо розвитку металургійної галузі та посилення її експортного потенціалу і зміцнення зовнішньоекономічної безпеки мають бути такі:

- стабілізація та поступове розширення ніш на світових ринках традиційної (напівфабрикати) й високотехнологічної номенклатури продукції, зокрема диверсифікація ринків збуту металопродукції з наданням пріоритетів поставкам до країн Північної Африки та Близького Сходу, зміцнення зв'язків з країнами ЄС (в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС), США і країнами Латинської Америки [23];
- посилення ролі держави як системного координатора імпортозаміщення шляхом узгодження програм розвитку галузей – споживачів металопродукції з можливостями металургії для збалансування структури внутрішнього попиту і виробництва металопродукції;
- розроблення Програми модернізації інфраструктури реального сектору економіки, яка передбачатиме заходи щодо заміни і оновлення зношеного металопонду з критичним ступенем зношеності – рухомого складу та шляхів сполучення “Укрзалізниці”, тепломереж тощо з розміщенням замовлень на вітчизняних металургійних підприємствах;
- розроблення та затвердження “Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України на період до 2025 р.”, яка передбачатиме механізми створення імпортозамінних виробництв шляхом розвитку інноваційної інфраструктури та науково-технічного забезпечення галузі, комерціалізації наукових розробок, налагодження ефективної співпраці між державою, бізнесом та наукою у створенні повних технологічних циклів виробництва та залученні приватних інвестицій;
- організація системної співпраці з міжнародними інституціями, що займаються розвитком промисловості (наприклад, Комісія ЄС та утворена Україною спільно з нею Робоча група зі сталі, ОЕСР та Комітет ОЕСР зі сталі тощо), з метою впровадження у промисловому комплексі України європейських стандартів та систем контролю, систем безпеки продукції REACH, нових технологічних регламентів, критеріїв оцінювання енергоефективності та енергозбереження тощо [24];
- забезпечення розслідування та припинення випадків неконкурентної поведінки компаній щодо зловживання монопольним становищем на ринку металопродукції та сировини у вигляді штучного завищення тарифів, недружніх поглинань тощо.
- прийняття пакету законів щодо стимулювання розвитку металургійної галузі (обмеження обсягів експорту металобрухту, скасування мита на його імпорт, запровадження механізму аукціонного продажу металобрухту);

- створення ефективного внутрішнього ринку перероблення та використання вторинної сировини (металолому, пластику, паперу, відходів харчової та деревообробної промисловості) з метою розбудови екологічної ресурсоефективної промисловості на засадах циркулярної економіки;
- проведення комплексного аналізу ефективності підвищення протягом останніх років тарифів на залізничні вантажні перевезення та прийняття на цій основі рішення щодо економічної доцільності їх підвищення у майбутньому або запровадження альтернативної практики прив'язування тарифів до галузевих індексів, розрахованих на основі цінкових котирувань на сировинні товари на провідних світових біржах;
- удосконалення інфраструктури реалізації української металопродукції на внутрішньому ринку шляхом створення віртуальних торговельних майданчиків для промислових підприємств, запровадження системи моніторингу та прогнозування кон'юнктури внутрішнього ринку;
- ініціювання інвестиційних проектів з будівництва компактних виробництв (міні-металургійних заводів), які використовують брухт або працюють за технологією прямого відновлення заліза з металізованих окатишів, головною перевагою яких є гнучкість та виробництво продукції з високою доданою вартістю невеликими партіями (наприклад, виробництво спеціальних сталей і сплавів, титанових сплавів та прокату, алюмінієвої фольги, створення нових видів цирконієвої продукції підвищеного попиту, каліброваного прокату, гнутих профілів), що є економічно невигідним для великих металургійних підприємств.

Список використаних джерел

1. Точилін В. О. Вертикально-інтегровані структури гірничо-металургійного комплексу України: стан та напрями розвитку / В. О. Точилін, В. В. Венгер / Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. Вип. 3/1. – С. 64–67.
2. Волков В. П. Моделювання параметрів економічної безпеки металургійної галузі / В. П. Волков, Л. А. Горошкова // Економіка и менеджмент – 2013: перспективи інтеграції и інноваційного розвитку. – Том 2. – Металлургия в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://metallurg.in.ua/news/company>.
3. Нова енергетична стратегія України до 2020 року: безпека, енергоефективність, конкуренція / Варіант для обговорень з громадськістю. – К. : Центр ім. О. Разумкова, 2015. – 83 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Горошкова Л. А. Стан структури економічної безпеки металургійної галузі / Л. А. Горошкова // Економіка та управління національним господарством. – 2012. – Вип. 1. – Т. 1. – С. 191–196.
6. Наталія Микольська: Нашим завданням є збільшення експорту підприємств гірничо-металургійного комплексу / Прес-служба Мінекономрозвитку 01.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/News/Print?lang=uk-UA&id=58beaf61-bb34-40ce-b6b2-55f77d77dd71>.
7. Рейтинг Forbes: топ-10 українських експортерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/business/1410419-rejting-forbes-top-10-ukrainskih-eksporterov>.
8. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua>.
9. Владимир Власюк. «Сегодня промышленная политика в Украине практически отсутствует» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://uaprom.info/article/6052-vladimir-vlasyuk-segodnya-promyshlennaya-politika-ukraine-prakticheski-otsutstvuet.html>.
10. Алексей Смирнов. Вывозить лом из страны нельзя [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.minprom.com.ua/articles/198358.html>
11. Повідомлення про порушення антидемпінгового розслідування щодо імпорту гарячекатаної продукції походженням, у тому числі з України, до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d7d9a183-be9e-48a1-b091-ea88cfbb4055&title=Povidom>

- lenniaProPorushenniaAntidempingovogoRozsliduvanniaSchodoImportuGariachek
atanoiProduktsiiPokhodzhenniam-UTomuChisli-ZUkrainiDovropeiskogoSoiuzu.
12. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України / [Собкевич О. В., Шевченко А. В., Сухоруков А. І., Белашов Є. В.]. – К. : НІСД, 2014. – С. 26–27.
 13. Экспертный совет: Смогут ли металлурги нарастить выплавку в 2016 году? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.minprom.com.ua/articles/201745.html>.
 14. Китай не спешит сокращать мощности в металлургии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.minprom.com.ua/news/212463.html>.
 15. Станом на 2014 рік із 1065 товарних позицій, що стосуються металургії, 708 (66,5%) мають нульові ставки. Середній імпортний тариф України становить 1,7% (0,6% для чавуну та сталі та 2,5% для виробів із чавуну та сталі). – Галузеві впливи членства України в СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/WTO_industry.pdf
 16. Мита стосуватимуться продукції Нікопольського, Запорізького та Стахановського заводів групи “Приват”. – ЕЭК ввела пошлины на ввоз ферросплавов из Украины. – СМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.minprom.com.ua/news/211823.html>
 17. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України / [О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – 71 с.
 18. World Steel in Figures [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.worldsteel.org/dms/internetDocumentList/bookshop/2016/World-Steel-in-Figures-2016/document/World%20Steel%20in%20Figures%202016.pdf>
 19. Металурги просять Раду скасувати мито на імпорт металобрухту [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://24tv.ua/metallurgi_prosyat_radu_skasuvati_mito_na_import_metalobruhtu_n659052.
 20. Про внесення змін до коефіцієнтів, що застосовуються до тарифів Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов’язані з ними послуги : наказ Міністерства інфраструктури України № 13 від 26.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0106-15>
 21. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства транспорту та зв’язку України : наказ Міністерства інфраструктури України № 161 від 26.04.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249008811
 22. Донбас і Крим: ціна повернення : [моногр.] / За заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – К. : НІСД, 2015. – С. 135.
 23. Украинская металлургия: современные вызовы и перспективы развития : [моногр.] / [А. И. Амоша, В. И. Большаков, А. А. Минаев и др.]; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2013. – 114 с.
 25. Протокол наради “Проблеми та перспективи внутрішнього ринку ГМК України”, 24 березня 2016 р., м. Київ.

*Т. А. ВЛАСЮК,
кандидат економічних наук,
начальник отдела учебно-научного и методического
обеспечения Института высших руководящих кадров,
Национальная академия государственного управления
при Президенте Украины*

Металлургическая отрасль Украины на глобальном рынке: проблемы и приоритеты

Проанализированы состояние и потенциал развития металлургической отрасли Украины, в том числе во внешнеэкономической сфере. Рассмотрены последствия подписания Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС для металлургической от-

расли. Определено влияние внешнеэкономической конъюнктуры на развитие отрасли и ее основные проблемы. Сформулированы приоритеты государственной экономической политики по развитию металлургической отрасли, усилению ее экспортного потенциала и укреплению внешнеэкономической безопасности.

Ключевые слова: внешнеэкономическая безопасность, металлургическая промышленность, металлургическая продукция, государственная программа, реальный сектор экономики.

Ключові слова: металлургическая отрасль Украины, внешнеэкономическая безопасность, металлургическая продукция, государственная программа, реальный сектор экономики.

T. O. VLASIUK,
PhD (Economics),
Head of Department
for Education, Research and Methodological Support,
National Academy of Public Administration
at the President of Ukraine

Ukrainian Metallurgy at the Global Market: Problems and Priorities

The status and potential of Ukrainian metallurgy at the global market are analyzed. The performance and capacities of the domestic metal industry, its foreign trade, the structure of exports and imports (including export destination) for 2008–2015 are overviewed. The key domestic manufacturers of industry for 2014–2015 market are analyzed. Estimation of global economic conjuncture change effects for the domestic metal industry is conducted. There is estimated that the main global competitors for Ukrainian steel companies are Chinese and Russian steel manufacturers.

Key problems of the domestic metal industry are studied: (i) technical and technological backwardness, low cost effectiveness due to high rates of energy and resource consumption; (ii) shortage of resources; (iii) underdeveloped intra-industry and cross-industry cooperation; (iv) lack of regular government support for the industry and imperfect mechanisms for protection of domestic metal manufacturers; (v) ruined production facilities due to warfare in the Donbas region (where major metal industry facilities are concentrated).

The analysis allows for formulating political priorities for the development of Ukrainian metal industry: stabilization and expansion of market segments for traditional and high tech products of metal industry, diversification of the industry markets; strengthening of the government's role in import substitution, to balance the domestic demand for metal products with the output of the domestic metal industry; elaboration of government programs for the development of metal industry and related economic sectors; organization of regular cooperation with international institutions of industry development; investigation of anti-competitive behaviors at the steel market; adoption of a package of laws to stimulate the development of steel industry; improvement of the marketing infrastructure in the industry by creating a virtual marketplace for companies and systems for monitoring and forecasting of the domestic market; launch of investment projects on constructing compact factories based on innovative technologies.

Keywords: Ukrainian metal industry, foreign economic security, metal products, global market, state program, real economy sector.

Посилання на статтю:

Власюк Т. О. Металургійна галузь України на світовому ринку: проблеми та пріоритети / Т. О. Власюк // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. – 2016. – № 3. – С. 91-103.